

УДК 316.42

Еволюція прогностики як системи наукових знань про майбутнє

Горбатенко Володимир Павлович,
доктор політичних наук, професор

Прогнозування як спроба передбачити й оцінити майбутні соціальні події існувало в різних виявах ще у Давньому Світі. Одним з перших прогностику застосовував у сфері медицини видатний давньогрецький лікар Гіппократ. З розвитком науки у XV-XVII ст. прогностичні знання почали активно поширюватись у соціальній сфері, хоча частіше за все вони поєднувались з інтуїтивним передбаченням. До останніх можна віднести, зокрема пророчі вірші французького лікаря XVI ст. Мішеля Нострадамуса, автора «Центурій». Основу його передбачень, щодо яких уже кілька століть не вщухає бурхлива полеміка, становлять фантастичні зв'язки між природними, соціальними й політичними явищами, за якими вгадуються реальні події – інтуїтивно вгадані невідомим чуттям перипетії майбутнього суспільно-політичного життя. Інакше як можна пояснити загадкову інформацію про людський ураган, що змете царські трони і жорстокий обман червоних і білих; про схоласта, догматика й лжепророка, який заведе слов'янські народи в пільму; про зорю Полин, що впаде з неба, через що води на Землі «стануть гіркими» та ін.

• У статті автор досліджує прогностику як науковий самодостатній напрям, основою якого є оцінка майбутніх соціальних подій у певній сфері знань та визначення ролі прогностиста у політиці.

Ключові слова: прогностика, політика, соціальні події, прогностист

• В статті автор досліджує прогностику як наукове самодостатнє напрямлення, основу якого становить оцінка майбутніх соціальних подій в певній області знань та визначення ролі прогностиста в політиці.

Ключевые слова: прогностика, политика, социальные события, прогностист.

• The author studies prognostics as a scientific self-sufficient direction, which is based on evaluate future social events in a certain area of knowledge, and determines the role of a predictor in the politics.

Key words: prognostics, politics, social events, predictor.

Біля витоків наукового осмислення майбутнього стояв один з українських мислителів XV ст. Юрій Дрогобич (бл. 1450-1494 рр.) – автор низки астрологічно-прогностичних праць, найвідомішою серед яких є «Прогностична оцінка поточного 1483 року магістра Юрія Дрогобича з Русі, доктора філософії і медицини Болонського університету» (1488). У своїй книзі поряд з прогнозами астрологічного характеру автор формулює цілий ряд аналітичних висновків: про практичну користь наукових пошуків («Я ж мої книги у світ випускаю з єдиним бажанням: Хай буде користь від них у людському в житті»); про значення розуму для соціального управління («Нами керують також (хто заперечить!) зірки. Правлять без примусу, а як, бува, настрашать випадково, Розум підкаже, проте, як ту біду

відвернуть»); про взаємозалежність причин і наслідків («Наслідки ми за причинами і навпаки визначаєм, Так відкривається шлях, що до ефіру веде»); про можливість досягнення розумом майбутнього («Будь же прихильним до книги: вона допоможе пізнати Те, що невдовзі гряде, – знати яке вже пора: Отже, в які саме дні тобі доля ласкава всміхнеться, І, навпаки, у які – лиха незнаного жди») [1]. На основі спостережень за політичною ситуацією свого часу Ю. Дрогобич передбачає подальший розвиток розділеної на ворогуючі держави Італії, прогнозує ворожечу на релігійному ґрунті, а також зростання рівня смертності населення внаслідок епідемій та утисків з боку правлячих верств.

У цей же час італійський мислитель Нікколо Макіавеллі (1469-1527 рр.) розробив метод прагматичного підходу до політики, який дозволив виявляти істинний стан суспільного розвитку та політичної реальності на протигагу уявним політичним ситуаціям. За допомогою цього методу Н. Макіавеллі досить ґрунтовно аналізував політичний досвід, на основі чого здійснив реалістичну оцінку тогочасної влади, державного управління, характеру і соціальних завдань володаря. Слід зауважити, що постать і вчення Н. Макіавеллі внаслідок розвитку пізнішого макіавеллізму (як і К. Маркса внаслідок догматичного витлумачення марксизму) у літературі є значною мірою спотвореними. З позицій сучасного неупередженого погляду, італійського вченого і політика, на наш погляд, необхідно сприймати насамперед як мислителя, який системно дослідив не лише сучасність, до якої він належав, а й інтегрально відобразив політичне майбутнє світу.

Так, російський політолог Ф. Бурлацький влучно назвав великого італійця саме прогнозистом у сфері політики: «Макіавеллі зобразив живу модель держави, яка дотепер може слугувати дзеркалом для тиранічного правителя будь-якого типу. Знайомлячись з цією моделлю, з подивом знаходиш, як мало змінилась політична форма тиранічної влади за попередні п'ять століть. Не випадково тирані і в наш час не дозволяють видавати праці Макіавеллі, це все одно, що тиражувати без ретуші свій ретельно приховуваний портрет. «Володар» став чарівним дзеркалом, в яке не в силах дивитися жодна диктатура, а «Роздуми» – її альтернативою, яскравим символом республіканізму, позбавленим солодошів, а

тому мужнім і надзвичайно привабливим. Однак Макіавеллі не лише описав володарів, він яскраво зобразив портрет політичної людини на всіх сходинках соціальної драбини. Він показав, як деформує особистість людини спілкування з поганими владами, як тиранічна влада розбещує народ. Макіавеллі зруйнував міф про державу як про втілення національного духу й показав, що держава – це і є ті люди, які владарюють над суспільством. Цей висновок і тепер звучить як вирок будь-якій державі» [2].

Шарль Луї Монтеск'є (1689-1755 рр.) у праці «Про дух законів» розробив теорію чинників, які визначають політичну поведінку людей. До таких чинників він, зокрема, відносить клімат, релігію, закони, принципи правління, соціальні норми, звичаї, що в сукупності складають «загальний дух народу».

Пізніше французький мислитель Алексіс де Токвіль (1805-1858 рр.) ґрунтовно дослідив демократію з точки зору небезпеки її небажаних наслідків, зокрема, формування тиранії більшості. Він передбачав, що подолання негативних наслідків демократії в майбутньому здійснюватиметься через культивування різноманітних форм соціальної кооперації, створення вільних установ місцевого самоврядування, добровільних політичних і громадських асоціацій, за допомогою яких громадськість зможе брати участь у політиці, запобігаючи виникненню деспотизму. Звернувши свій погляд на Французьку революцію та її наслідки, А. Токвіль дійшов висновку, що дослідити її допоможе вивчення попередніх епох. Зрозуміти сучасне й майбутнє суспільства, на його думку, можна лише отримавши виразне уявлення про минуле суспільство, закони його розвитку, вади, проблеми тощо. Дослідження давнього порядку дозволило вченому проаналізувати розвиток французького суспільства, щоб простежити його зміни і перевтілення у різних політичних умовах й виявити, що воно завжди залишається вірним своїй природі.

Виходячи з цього, мислитель доходить висновку: «У темряві майбутнього можна вже відкрити три виразні істини. Перша з них – це та, що всі сучасні люди захоплені якоюсь невідомою силою, яку можна сподіватися приборкати й сповільнити, але не перемогти, яка то повільно штовхає, то чимдужче несе їх до знищення аристократії; друга – це та, що з усіх суспільств у світі найважче буде надовго уникнути абсолют-

ного суспільства тим, у яких аристократії вже нема й не буде; нарешті, третя істина полягає в тому, що ніде деспотизм не веде до більш пагубних наслідків, ніж у таких саме суспільствах: тому що в них він більше, ніж будь-який інший уряд, сприяє розвитку всіх вад, властивих цим суспільствам, і, отже, штовхає їх у той самий бік, куди, згідно з їхнім природним нахилом, вони вже подалися» [3].

Процес виявлення й удосконалення механізмів соціально-політичного прогнозування значно прискорився в середині XIX ст. – у час виникнення марксизму, який гучно заявив про себе як загальнометодологічну основу вивчення тенденцій соціально-історичного процесу. З ним значна частина дослідників власне й пов'язують початок здійснення наукових прогнозів у суспільних науках. В основу марксистського вчення було покладено орієнтовану на майбутнє ідею, яка полягала в тому, що історія людського суспільства становить закономірну, матеріально обумовлену, послідовну зміну п'яти суспільно-економічних формацій: первіснообщинної, рабовласницької, феодальної, капіталістичної й комуністичної (остання включає дві фази – соціалізм як неповний комунізм і зрілий, повний комунізм). Слід зазначити, що в сучасній науці висловлюються критичні погляди на формаційну теорію. Ця критика полягає в необхідності перегляду, доповнення й уточнення надмірної абсолютизації незворотності процесу розвитку суспільства, об'єктивного наперед визначеного поступального характеру розвитку держави й права; ідеї жорсткого, прямолінійного взаємозв'язку між типами та закономірностями розвитку економіки й суспільства, з одного боку, та держави і права – з іншого; недостатнє врахування теорією суспільно-економічної формації наявності багатьох перехідних держав і політико-правових систем, які неможливо вмістити у рамки тієї чи іншої формації; відсутність чітко визначеної додаткової періодизації всередині окремих суспільно-економічних формацій.

Безперечною заслугою марксизму є глибоке опрацювання діалектичного методу пізнання суспільної дійсності. Цей метод дав змогу розглядати суспільство як живий організм, який перебуває в постійному розвитку. Діалектичне мислення передбачає розуміння різноманітних явищ і процесів у їх взаємозв'язку та взаємобумовленості; якісний аналіз суспільного роз-

витку; врахування внутрішньої суперечливості об'єктивної реальності, боротьби протилежностей як головного джерела людського поступу. Діалектичне мислення, що ґрунтується на принципах конкретності, історичності та всебічності розгляду, є важливою умовою політичного аналізу й прогнозування.

На межі XIX-XX ст. під впливом марксизму та інших соціальних вчень з'являються твори прогностичного характеру, присвячені конкретним проблемам майбутнього. Інтерес наукової громадськості до окремих аспектів майбутнього Землі та людства стимулював бурхливий розвиток природничих наук. 1901 р. англійський письменник Герберт Уеллс опублікував працю «Передбачення про вплив прогресу техніки і науки на життя і думку людини», де подав вірогідні соціальні наслідки науково-технічного прогресу. Французький вчений П. Бергто виступив з прогнозом переходу в майбутньому до промислового виробництва синтетичних продуктів споживання хімічними методами. Достовірним виявився прогноз російського вченого К. Ціолковського щодо виходу людства в космічний простір. Широку наукову перспективу пізнання глибинних процесів у розвитку людства відкрила ідея ноосфери, сформульована першим президентом Української Академії наук В. Вернадським.

Відомими є також прогнози Д. Менделєєва, І. Мечникова, І. Павлова, К. Тімірязєва та ін., які відкрили нові напрями прогнозування тенденцій людського розвитку в різних галузях природничих і соціальних наук. Цікаву модель суспільного устрою в цей же час запропонував російсько-український економіст М. Туган-Барановський. Оптимальною формою такого устрою, на його думку, має стати держава, централізм якої обмежено кооперацією й муніципалітетами – механізмами, що органічно поєднуються та взаємодоповнюють один одного. Вчений вважав кооперативи осередками, здатними реформувати капіталістичні господарські відносини у майбутньому, оскільки вони мають на меті не отримання максимального прибутку, а охорону трудових доходів своїх членів.

Як прихильник соціалізму, М. Туган-Барановський розумів його більш витончено, ніж власне марксизм. Він виходив з можливості існування різних варіантів соціалізму, які передбачають різну систему централізації та примусу стосовно особистості, різні варіанти організації

господарства. У праці «Соціалізм як позитивне вчення» (1918 р.) М. Туган-Барановський зокрема зазначав, що, оскільки основою даного вчення є ідеал абсолютної свободи, конкретне соціалістичне суспільство має творитися відповідно до того, наскільки високим є рівень культури даного суспільства й особистості. Етичним ідеалом такого суспільства має стати високоморальна свідомість. Конкретний успіх соціалістичного суспільства повинен дати максимум свободи для творчості особистості, але за умови використання цієї свободи особистістю так, щоб це не призвело до деградації її виробничих сил і культури. Відповідно до цих принципів вчений сформулював морально-етичне застереження для майбутніх поколінь: «Не можна жертвувати жодною людиною заради інших. Згадайте карамазівське: чи можна збудувати щастя людства на сльозі хоча б одної замученої дитини: і, звичайно, відповідь буде негативною. Це майбутній світогляд, до якого сучасне людство не доросло, але воно повинне прагнути його досягти» [4].

У 20-х роках, коли в СРСР з'явилася ідея п'ятирічного плану розвитку народного господарства, виникла потреба передбачення наслідків його реалізації та стану розвитку країни після його завершення. У процесі розв'язання цієї проблеми постало питання: якщо стан країни буде передбачено досить точно, навіщо потрібен план? Розв'язав цю проблему видатний російський філософ і економіст В. Базаров-Руднев. У статті «Принципи побудови перспективного плану» (1928 р.) він запропонував орієнтувати прогноз явищ, які піддаються плануванню, не на передбачення, а на підвищення ефективності планових та інших управлінських рішень шляхом поєднання «цільової установки» (телеологічний підхід) і наукового обґрунтування можливостей її здійснення (генетичний підхід). Новаторське концептуальне розв'язання В. Базаровим-Рудневим зазначеної проблеми, за умови належного розуміння і практичного втілення його ідеї, відкрило шлях до попереднього розрахунку можливих наслідків планових рішень, а отже підвищення їх об'єктивності та ефективності [5].

На особливу увагу заслуговують прогностичні ідеї теоретика і практика у сфері планування М. Кондратьєва. У 20-х роках він був одним з провідних фахівців з питань економічного розвитку СРСР. Згідно з його підходом план пови-

нен бути не законодавчо закріпленою директивою, а планом-прогнозом, що містить основні шляхи розвитку господарства, а також засоби їх забезпечення. План, на його думку, має визначати головні пропорції розвитку економіки та заходи опосередкованого державного впливу через систему економічних пільг, кредитів, податків, закупівельних цін та ін., які здатні спрямувати економічний розвиток у бажаному напрямі.

М. Кондратьєв був послідовним прибічником так званої товарної моделі соціалізму, в якій план і ринок мають розвиватися нерозривно. Дослідник серйозну увагу приділяв зокрема пізнанню будь-яких складних явищ у їх причинно-наслідковому зв'язку. Для цього необхідно узгоджувати три основні типи причин: 1) встановлення причин виникнення (або відповідно невиникнення) явища, наприклад, причин виникнення рабського господарства, виникнення капіталізму, причин невиникнення економічної кризи в одній країні та її наявності в інших тощо; 2) встановлення причин тривалого чи сталого збереження явища, наприклад, російської общини, кустарних промислів, високих цін, низького проценту і т. д.; 3) встановлення причин зміни явищ, наприклад цін, доходності виробництва тощо» [6].

Основу концепції М. Кондратьєва становить ідея (формування її є незавершеним, внаслідок того, що вченого було засуджено тоталітарним режимом у 1932 р. та розстріляно в 1938 р. – В. Г.) зв'язку коливань хвиль трьох типів: коливання на рівні встановлення рівноваги між попитом і пропозицією; середні цикли коливань, тобто економічні кризи; великі цикли, кожен з яких складається з двох довгих «кондратьєвських хвиль», як назвав їх німецький вчений Й. Шумпетер. М. Кондратьєв на основі аналізу статистичних даних чотирьох провідних капіталістичних країн – Великобританії, Франції, США, Німеччини – дійшов висновку, що існують певні хвилі з середньою тривалістю 54 роки, під час яких спостерігається: поживлення виробництва, потім бурхливий його підйом, криза перевиробництва, що переходить у стадію депресії. Він виявив також важливу закономірність: протягом двох десятиріч, що передують підйому хвилі довгого циклу, спостерігається поживлення у галузі технічних винаходів, а початок підйому збігається з широким застосуванням винаходів у промисловості. Примітно, що саме на таку логіку спираються сьогодні «інноваційні» підходи.

На основі концепції довгих хвиль М. Кондратьєва сучасні російські вчені В. Умов і В. Лапкін успішно реалізували низку політико-економічних прогнозів. Так, виправдався їхній прогноз 1992 р. щодо незворотності перехідних процесів у російській політиці й економіці, які мали відбутися у 1993 р. під впливом виходу найбільш розвинених держав Заходу з економічної кризи [7]. Звернувшись знову до концепції довгих хвиль М. Кондратьєва, у 1994 році В. Умов визначив дві критичні точки майбутнього розвитку, які можуть різко переламати хід подій, аж до катастрофічного варіанта: «Перша з них – це 1996 р., коли в Росії (а також у США) відбудуться чергові президентські й парламентські вибори, а економічне піднесення, що розпочалося 1993 р., вже може вичерпатися, призвівши до загострення політичної ситуації у світі (до речі, перша світова війна припала саме на закінчення підвищувальної хвилі). Друга критична точка – середина наступного десятиліття, близько 2005 р., коли підвищувальна хвиля п'ятого, в нашому припущенні, кондратьєвського циклу зміниться понижувальною» [8].

Доля прогнозування в колишньому СРСР упродовж всієї його історії складалась непросто. У 50-60-х роках в основному викристалізувалась концепція так званого технологічного прогнозування (його зміст і особливості розглянемо далі – В. Г.). Ідеї, пов'язані з ним, як зазначає І. Бестужев-Лада, було з ентузіазмом зустрінuto у другій половині 60-х років, однак уже на початку 70-х років його було розгромлено разом з усім суспільствознавством. З того часу його теоретичні здобутки в окремих сферах так і не були витребувані на державному рівні. Зауважимо, що технологічне прогнозування досі належним чином не розвинулось і в пострадянських країнах, у тому числі й в Україні. Що ж стосується популярних нині центрів аналізу та прогнозу, варто погодитися з І. Бестужевим-Ладою в тому, що вони є далекими від завдань наукового дослідження проблематики майбутнього й займаються переважно звичайними пророцтвами, до яких, як правило, їх спонукає замовник. Зрештою, це проблема не лише ідеології. На Заході, незважаючи на постійний розвиток технологічного прогнозування, на всіх рівнях переважає прагнення отримати не прогноз-попередження, який допомагає зважувати можливі наслідки управлінських рішень, а прогноз-передбачення, що

орієнтує на вгадування майбутніх подій. Отже, людям варто уважніше прислухатися до голосу розуму й засвоїти істину, досить точно сформульовану І. Бестужевим-Ладою: людині не дано знати майбутнє – інакше життя втрачає сенс, зате дано його творити, і саме в цьому полягає сенс людської діяльності.

Незважаючи на всі проблеми, які зустрічаються на шляху знань про майбутнє, вони поступово пробивають собі дорогу й розвиваються на міжгалузевому рівні, зокрема у рамках політичної науки. Це стосується й України, де після десятилітнього забуття прогностики як самостійного напрямку соціальних досліджень зрештою почали з'являтися досить серйозні праці, присвячені політичній аналітиці й прогнозуванню: С. Телешуна, А. Бароніна, С. Кримського, О. Валецького, В. Ребкала, Ю. Кальниша, В. Тертички, В. Матвієнка, А. Коваленка.

Аналіз праць зарубіжних вчених, а також вітчизняних дослідників дозволяє сформулювати сучасне розуміння «прогностики». Цим поняттям визначають теорію, методологію та практику розробки прогнозів, дослідження динаміки й перспектив розвитку соціальних процесів, тих чи інших явищ людського співіснування. Прогностичні дослідження постійно вдосконалюються науковими засобами з метою підвищення обґрунтованості та ефективності прогнозів. Сучасна прогностика враховує співіснування в цивілізаційному розвитку неоднакових темпів соціального поступу – зон прискорених та уповільнених змін, співіснування елементів традиції і сучасності, зіткнення старого й нового в соціально-політичних процесах, наявність інерції та маятникових інверсій.

Прогнозування звичайно розуміють у широкому і вузькому значеннях. У широкому – це вироблення ймовірного судження про стан якогонебудь явища в майбутньому. У вузькому – це спеціальне наукове дослідження перспектив розвитку певного явища, переважно з кількісними оцінками та з вказівкою більш-менш визначених термінів його зміни. У найбільш загальному розумінні прогнозування – це випереджальне відображення дійсності.

До основного інструментарію, яким оперує прогностика, відносяться ретроспективний аналіз, нелінійні методи опанування майбутнього, стратегія й тактика, моделювання сценарного простору, проектування оптимальних траєкторій,

моніторингові зрізи громадської думки, визначення недоступних для людського розуміння зон індивідуального та суспільного буття людини. Політична прогностика – це попередження не будь-якого абстрактного майбутнього, а того, яке може стосуватися безпосередньо досліджуваного соціуму. Прогнозуються не події взагалі, а лише ті, стосовно яких нам належить дати цілеспрямовану, заплановану відповідь.

Основа прогнозування, як правило, становлять такі взаємопов'язані джерела інформації про майбутнє: оцінка перспектив розвитку майбутнього стану прогнозованого явища на основі досвіду (найчастіше за допомогою аналогії з уже відомими схожими явищами й процесами); екстраполяція на майбутнє тих чи інших тенденцій, закономірностей яких у минулому й сучасному відомі досить добре; модель передбачуваного стану певного явища чи процесу, побудована відповідно до очікуваних або бажаних змін, характер і перспективи розвитку яких є достатньо відомими. Прогнозування може здійснюватися як одноразовий вид діяльності або як безперервний складник політичного процесу. Одноразове прогнозування доцільно застосовувати там, де існує передбачуваність або контроль за основними чинниками, що впливають на об'єкт. Неодноразове прогнозування застосовується до об'єктів, що передбачають постійне оновлення й відповідно мають високий відсоток непередбачуваності. Цей вид прогнозування коштує дорожче, ніж будь-який разовий прогноз, однак може виявитися дешевшим за серію спеціальних одноразових досліджень.

Прогнозування є випереджальним відображенням дійсності, успіх якого, на думку фахівців, залежить від п'яти основних чинників: 1) наявності всієї доступної достовірної інформації; 2) знання національних та етнічних особливостей країни, регіону, що досліджується; 3) умілого використання необхідних знань за допомогою методів, відпрацьованих на основі загальних принципів передбачення; 4) компетентності у цій галузі; 5) творчих здібностей, освіти, досвіду, здатності зріло оцінювати [9].

У теорії та практиці соціального прогнозування останнім часом відбувається процес динамічного формування нових термінів: «екотопія» – глобальне проектування майбутнього, спрямоване на виживання людства; «технотопія» – передбачення майбутнього за допомогою прак-

тичного застосування знань, умінь, наявного досвіду; «еупсихія» – розкриття духовного світу особистості за допомогою соціальної терапії; «практопія» – формування системи соціальних реформ, спрямованих на побудову кращого порівняно з існуючим світом; «есхатологія» (похідний від релігійних концепцій «кінця світу» – вивчення загроз сучасній цивілізації та можливих шляхів розв'язання наявних технологічних чи соціально-політичних проблем. До неологізмів, що останнім часом набув поширення в міжгалузевих дослідженнях проблематики майбутнього, належить поняття «альтернативістика» – дослідження різноманітних напрямів і проблем формування так званої альтернативної цивілізації. Альтернативістика включає пошуки економічної енергетики, сталого розвитку, порятунку довкілля, можливостей для всезагального й повного роззброєння, гуманізації освіти та культури, збереження сім'ї, підвищення ефективності охорони здоров'я та ін. У пошуках альтернативної цивілізації, як зазначає І. Бестужев-Лада, необхідно йти не від розуму та почуттів, а від життя: «І не просто від життя, а від його осмислення в усіх відомих семи формах суспільної свідомості – у світогляді, науці, мистецтві, моралі, праві, політиці, вірі. Але насамперед – від науки, єдино спроможної дати надійний, дійовий інструмент для визначення того, що саме підказує сьогодні життя» [10].

У практично-політичному сенсі опанування майбутнього являє собою багатоступінчастий процес наукового пошуку, що складається з наступних стадій прогнозування: постановка мети; одержання інформації; обробка інформації; оцінка й аналіз інформації; визначення перспектив і вірогідності реалізації прогнозу. Здійснення прогнозування передбачає значні затрати фінансових, матеріальних, інтелектуальних та інших ресурсів, їх потребують зокрема збір базової інформації, відбір інформації та її аналіз, презентації, реалізація прогнозів. Ці затрати, як правило, є виправданими, оскільки відсутність прогнозу може обернутися появою несподіваних випадковостей у невідомий час і в невідомих формах, а також непомірними затратами на виправлення зроблених помилок. На думку британських політологів Браєна Гогвуда та Луїса Гана, вартість відсутності прогнозування пов'язана: 1) з додатковими витратами на страхування від непередбачених та передбачуваних

надзвичайних обставин у неоптимальний час та в неоптимальних формах; 2) з витратами, спричиненими неспроможністю застрахуватися [11].

Ефективне політичне прогнозування можливе лише за умови постійного коригування прогнозів з урахуванням найновішої інформації. Прогнозування не можна розглядати як безумовну констатацію, що характеризується дієсловами «буде», «станеться». Воно має існувати як умова, інструментальна діяльність, що вкладається у формулу «може бути або станеться за певних умов». Такий підхід, що знайшов відображення у працях В. Базарова-Руднева, Б. де Жувенеля, Д. Белла, І. Бестужева-Лади, ряду інших футурологів, сьогодні викристалізувався у концепцію «технологічного прогнозування» і є альтернативою спрощеним передбаченням, що, як правило, намагаються дати відповіді на питання: «Хто переможе на виборах?», «Яким буде курс долара?», «Хто стане президентом?» та ін. і які нині часто називають прогнозуванням [12].

Таким чином, наукові прогнози, навіть якщо вони повністю не збуваються, суттєво відрізняються від різного роду наукоподібних пророцтв, в основі яких – астрологія, хіромантия, гадання на картах. Такі пророцтва, як правило, є поетичними й загадковими, але вони порівняно з науково вивіреними прогнозами мають суттєвий недолік: події, життєві ситуації в них не відслідковуються у процесі їх здійснення, а відтак найчастіше реалізуються по-іншому або й зовсім навпаки. Так, Ауреліано Хосе з роману Маркеса «Сто років самотності», якому карти напророчили довге життя, сімейне щастя, шістьох дітей, отримав кулю у груди ще молодим. «Ця куля, вочевидь, погано розбиралась у передбаченнях карт», – з гіркою іронією зауважив письменник, описуючи чергову жертву громадянської війни та сліпої віри у сумнівні пророцтва. Отже, прогнозист у галузі політики виступає не стільки в ролі традиційного віщуна чи пророка, скільки технолога, який показує, за яких саме умов і за допомогою яких засобів можна досягти того чи іншого бажаного стану майбутнього.

Список використаних джерел

1. *Українські гуманісти епохи Відродження*. Антологія: У 2-х ч. – К.: Наукова думка: Основи. – Ч. 1. – 1995. – С. 15.
2. *Бурлацкий Ф. М.* Никколо Макиавелли. Советник государя. – М.: ЭКСМО-Пресс, 2002. – С. 425-426.
3. *Токвіль, Алексіс де.* Давній порядок і революція / Пер. з фр. Г. Філіпчука. – К.: Юніверс, 2000. – С. 8-9.
4. *Горбатенко В.* Туган-Барановський і Україна // Україна. – 1992. – № 31. – С. 21.
5. *Бестужев-Лада И. В.* Перспективы трансформации России: Экспертный сценарно-прогностический мониторинг. – М., 1998.
6. *Кондратьев Н. Д.* Основные проблемы экономической статики и динамики: Предварительный эскиз. – М.: Наука, 1991. – С. 159.
7. *Умов В. И., Лапкин В. В.* Кондратьевские циклы и Россия: прогноз реформ // Политические исследования. – 1992. – № 4. – С. 62.
8. *Умов В. И.* Послесловие к прогнозу: Кондратьевские циклы и Россия // Политические исследования. – 1994. – № 2. – С. 181.
9. *Телешун С. О., Баронін А. С.* Політична аналітика, прогнозування та політичні консультації. – К.: Вид-во ПАЛИВОДА А. В., 2001. – С. 82.
10. *Бестужев-Лада И. В.* Альтернативная цивилизация. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1998. – С. 19.
11. *Гогвуд Б., Ган Л.* Аналіз політики для реального світу / Пер. з англ. А. Олійник; Наук. ред. В. Тертички. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004. – С. 184-185.
12. *Бестужев-Лада И. В.* Методика долгосрочного упреждающего анализа данных в технологическом прогнозировании // Социологические исследования. – 2000. – № 1. – С. 37.